

УДК 159.953.34

DOI: [https://doi.org/10.18524/2707-0409.2019.2\(50\).185824](https://doi.org/10.18524/2707-0409.2019.2(50).185824)

Болотова О. М.

аспірантка кафедри диференціальної та спеціальної психології
Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова
e-mail: obolotova@ukr.net
ORCID: 0000-0002-5536-5600

ВИДИ ПЕРСПЕКТИВ СПОГАДІВ В АВТОБІОГРАФІЧНІЙ ПАМ'ЯТІ

У статті розглянуті сучасні психологічні дослідження видів перспектив у структурі спогадів автобіографічної пам'яті, розділу довготривалої пам'яті. В автобіографічній пам'яті індивіда міститься весь особистісно пережитий досвід, закодований у вигляді спогадів. У структурі спогадів автобіографічної пам'яті виділяються два види перспектив сприйняття подій, що відбуваються: перспектива Поля (Field) і перспектива Спостерігача (Observer). Описано специфічні особливості кожної з позицій сприйняття, їх вплив на переживання особистого досвіду індивідом і формування наступних життєвих стратегій. Представлені можливості застосування особливостей перспектив у психокорекційній роботі з наслідками травмуючих подій.

Ключові слова: автобіографічна пам'ять (АП), перспектива спогадів, перспектива Поля (Field), перспектива Спостерігача (Observer).

Постановка проблеми. Корекційна робота з наслідками негативних і травмуючих подій прямо пов'язана зі спогадами довготривалої пам'яті, її розділу — автобіографічної пам'яті (АП). Сучасні емпіричні і теоретичні дослідження особливостей видів спогадів в АП продемонстрували і ключову роль перспективи сприйняття інформації в структурі автобіографічної пам'яті, і її вплив на зміни негативного і травматичного досвіду індивіда. Наявність перспективи спогадів в автобіографічній пам'яті як такої були відзначені і показані ще піонерами досліджень пам'яті *Henri & Henri* [20] та *З. Фройдом* [9]. Емпіричний доказ

наявності двох перспектив спогадів в автобіографічній пам'яті був отриманий в ключовій роботі Джорджії Нігро і Ульріка Нейссера «Point of view in personal Memories» 1983 року [20]. Вплив перспективи спогадів на якість спогадів, її вплив на сприйняття події індивідом і можливості зміни стану індивіда в залежності від перспективи спогадів досліджувалися в кінці ХХ — на початку ХХІ століття в роботах вчених U. Neisser, G. Nigro, David Rubin, Dorte Berntsen, Heather McIsaac, Erich Eich, Michaela Esslen, Sibylle Metzler, Roberto Pascual-Marqui, Lutz Jancke, Ethan Kross, Ozlem Ayduk, Walter Mishel та ін. [10; 15; 16; 19–16].

Емпіричні докази і теоретичне обґрунтування наявності двох різних перспектив у спогадах продемонстрували особливості перспектив у спогадах і вплив перспективи спогадів і можливість використання її в корекції стану індивіда [16]. Далі у статті ми будемо вживати як поняття «спогади» (memories) у множині, так і поняття «спогад», (memoгу) в однині, щоб продемонструвати, що у людини є спогади в АП (множина) та серед них є один спогад, якості та перспективу якого можна досліджувати.

Дослідження особливостей перспектив сприйняття на вітчизняному ґрунті дозволить використання ключових особливостей перспектив спогадів у роботі з наслідками травмуючих подій, що стало дуже актуальним для населення України після 2014 року.

Мета статті — провести теоретичний огляд сучасних досліджень в області перспектив спогадів автобіографічної пам'яті й описати специфічні особливості кожної з перспектив, їх функції та можливості використання в корекційній роботі з наслідками травмуючих подій.

Результати теоретичного дослідження. Зміст ранніх спогадів дитинства став об'єктом пильної уваги французьких психологів Henri & Henri ще наприкінці ХІХ сторіччя, а їх дискусія з З. Фройдом [20] з приводу цих спогадів поклала основу для ідеї дослідження відмінностей перспектив у спогадах автобіографічній пам'яті. Ранні дитячі спогади З. Фройд вважав наслідком подій, що викликали сильні емоції і були надзви-

чайно значними. У той же час було помічено існування спогадів, які нібито зазнали якоїсь переробки і в них індивід бачив себе дитиною так як бачив би зовнішній спостерігач цієї події. З. Фройд назвав такий тип спогадів покриваючим спогадом [9]. Особливості цього другого виду спогадів почали активно досліджуватися тільки в результаті роботи Nigro & Neisser «Point of View in Personal Memories» [20], яка стала на сьогоднішній день базовою для всіх наступних досліджень автобіографічної пам'яті. У роботі описані структурні відмінності двох типів спогадів, які були названі перспективою сприйняття інформації в спогаді. У статті було дано визначення двох можливих перспектив у спогадах: спогади автобіографічної пам'яті (АП) можуть мати дві різні перспективи: перспектива Поля — Field (F) і перспектива Спостерігача — Observer (O): «У деяких спогадах людина, здається, має позицію спостерігача, дивлячись на ситуацію з зовнішньої точки зручної позиції і бачачи себе «з боку» — це опис перспективи Спостерігача — Observer (O)... В інших спогадах сцена з'являється з власної позиції; людина має приблизне поле зору, яке є в оригінальній ситуації, і людина не «бачить себе» — це опис перспективи Поля — Field (F)» [19, с. 467–468]. Nigro & Neisser ці спогади були вже віднесені до спогадів автобіографічної пам'яті. До моменту публікації їх роботи в структурі наукового пізнання вже істотно змінилися уявлення про пам'ять, що продемонстрував Ульрик Найсер у своїй роботі «Пізнання і Реальність», де показав як свій подальший розвиток у другій половині ХХ століття психологія отримала з розвитком кібернетичних і комп'ютерних знань. Кібернетичні знання, результати використання та створення програмного забезпечення для комп'ютера і сформований на їх підставі підхід, який переріс в когнітивну психологію, повністю змінили підхід до опису структури і функціонування пам'яті [5]. Пам'ять стало можливо змодельовати і описати як багатоблокову структуру з механізмами взаємодії як між блоками, так і з іншими структурами психіки.

Багатоблокова модель пам'яті Річарда Аткинсона і Річарда Шіффра містить три окремі блоки пам'яті: сенсорний регістр, короткочасна пам'ять і довгострокова пам'ять. У бло-

ці довготривалої пам'яті були виділені також підрозділи: Декларативна пам'ять, яка виділена L. Squire в 1982 році, або за іншою назвою — експліцитна пам'ять, яка описана A. Richardson- Klavehn & R. Bjork у 1988 році; семантична пам'ять була описана M. R. Quillian у 1968 році, епізодична пам'ять була описана E. Tulving у 1972 році, автобіографічна пам'ять отримала свою назву та була описана A. Robinson у 1976 році [6].

Автобіографічна пам'ять, будучи розділом довготривалої пам'яті, зберігає персональні спогади про всі події, особисто пережит людиною. Розробники системи SMS — Self-Memory System M. Conway і H. Williams визначають автобіографічну пам'ять як пам'ять специфічних епізодів, епізодичних спогадів і наших концептуальних, значущих і схематичних знань нашого життя, автобіографічних знань [12; 13].

В. Нуркова дає таке визначення автобіографічної пам'яті: «Автобіографічна пам'ять (АП) визначається як вища мнемічна функція, організована за принципом сенсу, що оперує з особистісно віднесеним досвідом, яка забезпечує формування суб'єктивної історії життя і переживання себе як унікального суб'єкта з протяжним в часі життєвим шляхом» [7, с. 3].

Організація автобіографічної пам'яті розглядається як ієрархічна структура (Conway M., Pleydell-Pearce C., Williams H.), яка представлена на рис. 1 [12; 13].

Автобіографічні спогади генеруються в Селф-системі пам'яті (Self-Memory System) [12; 13]. Оскільки далі буде часто використовуватися поняття «Селф»(Self) та існують особливості використання його в англійській літературі взагалі та стосовно розділу автобіографічної пам'яті, є певні особливості його перекладу, що викликає певні труднощі його розуміння та вимагає тлумачення:

1. Слово Self має кілька різних перекладів: «сам», «себе», «саме», «власне», «особистість».

2. У теорії автобіографічної пам'яті під Self — селф розуміється ієрархія цілей й образи спогадів, згідно з якими робоче селф (working Self) керує базою автобіографічних знань [12; 13].

СИСТЕМА СЕЛФ-СПОГАД (Self-Memory System)

Martin Conway, Helen Williams 2008

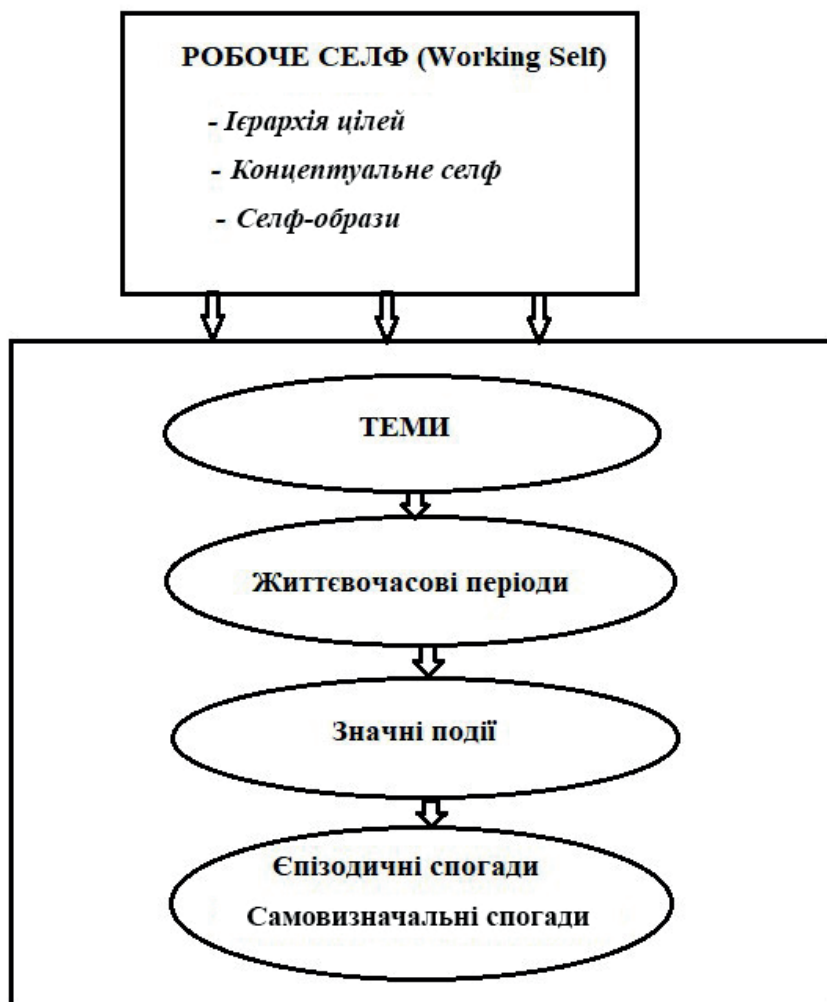

Рис. 1. Організація ієрархічної структури автобіографічної пам'яті — Martin Conway and Helen Williams [13]

3. Таким чином, ми вважаємо доцільним використовувати селф в статті без перекладу і розуміти під ним керуючу частину, яка містить ієрархію цілей особистості і образи спогадів, згідно з [12; 13].

Наведемо визначення робочого селф: «...набір контролюючих процесів, які координують та модулюють інші обчислювальні відокремлені системи» [12, с. 265].

Робоче селф керує такими процесами, як контроль ієрархії цілей, контроль концептуального селф та його селф — образ (концептуальне селф та селф-образи підтримують важливу версію селф), та контролює процеси бази автобіографічних знань. База автобіографічних знань в свою чергу складається з автобіографічних знань і епізодичних спогадів. Автобіографічні знання організовані ієрархічно: теми — життєчасові періоди — головні події (general) — епізодичні спогади, селф — визначні спогади [13].

Теми (Themes) — небагато (лише кілька) основних тем у житті людини: робоча тема, тема відносин, тема сім'ї [13]. Життєчасові періоди (Lifetime periods) — містять репрезентації локацій, людей, активності, почуттів та цілей, загальних для періоду. Вони дають змогу мати спрямований доступ до інших спогадів [13]. Головні події (General Events) — більш подійно-специфічні (event-specific), ніж життєчасові періоди, але не так сенсорно-живі, як епізодичні спогади та селф-визначні спогади [13]. Епізодичні і селф-визначні спогади (Episodic memories, Self-defined memories) являють собою образи конкретних подій безпосередньо пережитого досвіду. Саме вони несуть в собі інформацію про емоції у спогаді і про структуру спогадів. У зміні досвіду — спогадів істотну роль грають якості спогадів і структура спогадів [1; 2; 3: 10; 15; 16].

Структура спогадів автобіографічної пам'яті визначається в першу чергу, перспективою у спогаді. Перспектива у спогаді це спосіб особистого сприйняття інформації зі спогаду [20]. Незважаючи на відмінності назв двох перспектив в різних дослідженнях, структурна суть зберігається незмінною, включаючи власну позицію Поля і позицію Спостерігача.

У таблиці 1 наведені визначення перспективи Поля (F) та перспективи Спостерігача (O) в працях різних дослідників.

Таблиця 1

Назви для спогадів з перспективою Поля (F), де індивід дивиться своїми очима і для спогади з перспективою Спостерігача (O), де індивід дивиться на себе збоку, і їх автори

Перспектива, де індивід бачить на «власні очі»	Перспектива, де індивід спостерігає за собою «зі сторони»	Автори назв
Дитячий сирий спогад	Покриваюча спогада	Зігмунд Фройд [9]
Поле — Field	Спостерігач — Observer	Д. Нігро, У. Нейссер [20]
Перспектива «Я»	Перспектива «Спостерігач»	Гриндер Д., Дело-зье Д. [8: 14]
Мінімальне селф	Нарративне Селф	Gallagher [15]
Прото-селф (Proto self)	Центр-селф (Core Self)	Damasio [15]
Пререфлексивне селф (Pre-reflective self)	Рефлексивне селф (Reflective self)	Esslen и др. [15]
Селф — занурене (Self-Immerced)	Селф – дистанційоване (Self-Distanced)	Kross и др. [16]

Michaela Esslen та інші підкреслюють відмінності у функціях перспективи F та перспективи O, визначаючи перспективу F як пре-рефлексивну, та перспективу O, як оцінку селф себе з боку і рефлексивно [15]. Функцією перспективи F вважається відображення об'єктів і інших людей і може бути ще названа пре-рефлексивною. Функція перспективи O вважається оцінкою селф себе збоку і може бути ще названа рефлексивною.

«Суб'єктивна позиція з першої перспективи вважається потрібною, щоб взаємодіяти та відображати об'єкти або інших людей. Цей аспект свідомості вважається пререфлексивним і є базисом, на підставі якого з'являється будь-який тип самоусвідомлення. На противагу багатьох досліджень про уяву, які оцінюють характерні риси прикметників, фокусуються на селф як на об'єкті, іншими словами, як на селф, оцінюючим себе з третьої перспективи» [15, с. 437]. Пререфлексивна позиція за Gallagher ще носить назву «мінімальне селф» (minimal

self) [15] — переживання себе як суб'єкта досвіду «тут та зараз», що не розтягнуто у часі, та вербальне вираження використовує персональний займенник: «Я» (I), який не включає рефлексію свідомості. А рефлексивне селф — наративне селф — включає позицію спостерігача, що вербально виражається займенником «мене» (me) [15].

Пререфлексивне селф і рефлексивне селф контролюються окремими нейронними мережами: при функціонуванні пререфлексивного селф (перспектива F) виявляється залученою вентральна префронтальна кора (Ventral MPFC), в той час як при функціонуванні рефлексивного селф (перспектива O) працює дорсолатеральна Префронтальна Кора (DMPFC) [15]. Вентральна префронтальна кора залучена в емоційні й афективні процеси, в той час як дорсолатеральна префронтальна кора залучена в комплексні когнітивні операції (Drevets and Raichle, Kringelbach and Rolls) [15].

Нейроанатомічні дослідження вентральної префронтальної кори продемонстрували її зв'язок з мигдалеподібним тілом і базальними гангліями, які відповідають за емоції та мотивацію. Дорсолатеральна кора не має такого сильного зв'язку з цими областями і згідно з Ochsner et al. [15] допомагає перетворити інформацію в символічній, беземоційній (emotion-free form) формі.

Це узгоджується з інтерпретацією функцій перспективи F та перспективи O за В. Нурковою, яка підкреслює, що перспективи дозволяють індивіду створити спостереження, інтерпретацію й оцінку себе як об'єкта, що дозволяє одночасно мати і суб'єктивну оцінку (перспектива F) і об'єктивну (перспектива O). Функція перспективи O може бути описана як можливі труднощі з верифікацією автобіографічного матеріалу і необхідність його інтерпретації (спогади F / O перспективи — миготливі спогади (blinking memories)) [7]. Символічна, беземоційна форма являє собою модель події. Модель структурно відображає характеристики об'єкта (властивості, взаємозв'язки, структурні і функціональні параметри) істотні для будь-якого дослідження. Модель являє собою спрощений варіант об'єкта і створюється в будь-якій сфері для точного ро-

зуміння функціонування об'єкта для досягнення ним будь-якої цілі [4]. Функція спрощення події та подання її в символічній формі дозволяє допомогти індивіду точніше розуміти схему подій в спогаді. Відсутність емоцій дозволяє точніше оцінити те, що відбувається. Це пояснює той факт, що в основному саме негативні події в дослідженнях виявляються структурно змінні до перспективи Спостерігача — індивід структурує складну подію.

У таблиці 2 наведені відмінності спогаду перспективи F та перспективи O.

Таблиця 2

Особливості та відмінності спогад перспективи F та спогад перспективи O

	Спогади перспективи F	Спогади перспективи O
1	Можлива первинність	Можлива вторинність
2	Бачить на «власні очі»	Бачить себе «зі сторони»
3	Усвідомлення світу з будь-якої перспективи	Усвідомлення будь-якої перспективи світу
4	Селф як суб'єкт	Селф як об'єкт
5	Більш деталізовано	Більш спрощено
6	Відсутність точки спостереження (Vantage Point)	Наявність точки спостереження (Vantage Point)
7	Негайний досвід	Безперервний досвід
8	Час «тут та зараз»	Часовий континуум — минуле, тепер — майбутнє
9	Переживання емоцій події	Емоційна регуляція
10	Висока емоційність	Низка емоційність
11	Підвищення негативного збудження	Зниження негативного збудження
12	Слабке переживання особистих змін	Посилене переживання особистих змін
13	Я (I)	Мене (Me)
14	Фокус «що?»	Фокус «чому?»
15	Румінативна обробка (ruminative processing)	Рефлексивна обробка (Reflective processing)
16	Автоматичне вмикання захистів	Вмикання абстрактного аналізу
17	Вентральна префронтальна кора (Ventral MPFC)	Дорсолатеральна префронтальна кора (Dorsal MPFC)

При цьому пункти 1–6 — описують різницю в структурі спогадів щодо перспектив, пункти 7 і 8 — зміни часу у зв'язку з перспективами, пункти 9–12 — зміну емоційності спогадів щодо перспектив, пункти 13 і 14 — лінгвістичні зміни у перспективах, 15 і 16 — способи обробки інформації при різних перспективах і пункт 17 — області активації мозку при різних перспективах.

У спогадах перспективи F та перспективи O була продемонстрована Vantage Point — зручна точка спостереження (vantage — зручна позиція (англ.) [17; 18; 19; 21]. Для стислості назвем її точка спостереження.

Vantage Point — точка спостереження концептуалізується як когнітивна стратегія, яка використовується під час спогадів епізодичних спогадів (Robinson and Swanson, Mc Isaac and Eich) [21].

Точка спостереження у спогадах може перебувати в межах самого тіла людини або переміщатися в позицію спостереження (Robinson and Swanson) [21]. У виборі точки спостереження беруть участь декілька факторів: час події — частіше перспектива O знаходиться у подіях, віддалених до більш далекого минулого [20; 21]; самосвідомий вибір індивідами їх соціальних взаємодій, уникання загроз особистості (наприклад, публічні презентації) [20; 21]. Перспектива F використовується у спогадах високої значущої афективної залученості, гнів або жах [21].

Існує можливість конструювати точку спостереження з перспективи O з різних місць всередині спогадів [17]. При цьому деякі локації точки спостереження у спогадах використовують частіше, ніж інші: перед — частіше, ніж позаду, поруч — частіше, ніж далі, дуже рідко використовується локація нижче рівня очей. Локація, з якою конструюється перспектива O, залежить від подій у відповідній манері. Просторові характеристики точки спостереження 3-ї перспективи у спогаді (Four Spatial Dimensions) [21]: 1) Дистанція; 2) Розташування попереду або позаду себе або у площині тіла, що проходить справа від людини; 3) Висота; 4) Розташування зліва або справа від індивіду або з площини тіла, що проходить прямо перед тілом

людини у спогаді. Перспектива О може бути трактована ще як мультиміжрозмірний простір іншого буття (multidimensional space of another being), що може також сприйматися як спостереження очима іншої людини [11].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Історія розвитку напрямку, аналіз теоретичних підходів і зв'язків з ними емпіричних результатів демонструє нам можливу наявність механізму, частиною якого є перспектива спостерігача. Розвиток свідомого використання перспективи Спостерігача індивідом дозволить створити свідому систему саморегуляції й ефективного прийняття рішення. Необхідно подальше вивчення феномена перспективи Спостерігача спогадів автобіографічної пам'яті та її зв'язку з іншими психологічними процесами регуляції стану людини: резильєнтності, адаптивності, саморегуляції, самосвідомості.

Список використаних джерел

1. Болотова О. М. Специфіка технологій НЛП в роботі з негативними и травматичними спогадами (робота з вимушеними переселенцями, військовими та учасниками антитерористичної операції (первинна травма), співробітниками допоміжних професій і волонтерами (вторинна травма) / О. М. Болотова // Психичне здоров'я особистості у кризовому суспільстві: збірник тез II Всеукраїнської науково-практичної конференції (20 жовтня 2017 року) / упор. Н. М. Бамбурак. — Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2017. — С. 39–45.
2. Болотова О. М. Використання психоедукації і технік нейролінгвістичного програмування в роботі з вторинним травматичним стрессом / О. М. Болотова // Сучасний стан розвитку екстремальної та кризової психології: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. — Х.: НУНЦЗУ, 2017 — С. 32–35.
3. Bolotova O. N. The Three Level Education and First Psychological Aid in the organization of crisis situation assistance / O. N. Bolotova // Science Review — 2018. — Vol.6. — P. 24–26.
4. Математика и кибернетика в экономике: словарь-справочник / под ред. акад. Федоренко Н. П. — М.: Экономика, 1975. — 700 с.
5. Найссер У. Познание и реальность / У. Найссер. — М.: Прогресс, 1981. — 232 с.
6. Нуркова В. В. Память // Общая психология: в 7 т./ под редакцией Б. С. Брагуса. — М.: Академия, 2006. — Т. 3. — 352 с.
7. Нуркова В. В. Культурно-исторический подход к автобиографической памяти: автореф. дис. ... доктора психологических наук: спец. 19.00.01 —

- Общая психология, психология личности, история психологии — Режим доступа: <http://www.psy.msu.ru/science/autoref/doc/nurkova.pdf>
8. О'Коннор Д. Введение в нейролингвистическое программирование / Д. О'Коннор, Д. Сеймур. — Челябинск: Версия, 1997. — 287 с.
 9. Фрейд З. Покрывающее воспоминание. — Режим доступа : russianimago.com/download.php?filename=images/magazin-books//2001/02.doc
 10. Berntsen D., Rubin D. C. Emotion and vantage point in autobiographical memory // *Cognition and Emotion*. — 2006. — Vol. 20, № 8. — P. 1193–1215.
 11. Chisholm J. D., Chapman C. S., Amm M., Bischof W. F., Smilek D. A Cognitive Ethology Study of First- and Third-Person Perspectives // *PLoS*. — 2014. — ONE 9(3):e92696. doi:10.1371/journal.pone.009269
 12. Conway M. A., Pleydell-Pearce C. W. The construction of autobiographical memories in the self — memory system // *Psychological Review*. — 2000. — Vol. 107, № 2. — P. 261–288.
 13. Conway M. A., Williams H. L. *Autobiographical Memory*. — Leeds, UK: University of Leeds, 2008 — P. 893–909.
 14. Dilts R. B., DeLosier J. A. *Encyclopedia of Systemic Neuro-Linguistic Programming and NLP New Coding*. — NLP University Press, 2000. — Режим доступа: <http://nlpuniversitypress.com/html2/Mi-My27.html>
 15. Esslen M., Metzler S., Pascual-Marqui R., Jancke L. Pre-reflective and reflective self-reference: A spatiotemporal EEG analysis // *Neuro Image*. — 2008. Vol. 42. — P. 437–449.
 16. Kross E., Ayduk O., Mischel W. When Asking "Why" Does Not Hurt. Distinguishing Rumination From Reflective Processing of Negative Emotions // *Psychological Science*. — 2005. — Vol. 16, № 9. — P. 709–715.
 17. Libby L. K., & Eibach, R. P. Looking back in time: Self-concept change affects visual perspective in autobiographical memory // *Journal of Personality and Social Psychology* — 2002. — Vol. 82. — P. 167–179.
 18. Libby L. K., Eibach R. P., Gilovich T. Here's Looking at Me: The Effect of Memory Perspective on Assessments of Personal Change // *Journal of Personality and Social Psychology*. — 2005. — Vol. 88, № 1. — P. 50–62.
 19. McIsaac H. K., Eich, E. Vantage point in episodic memory // *Psychonomic Bulletin and Review*. — 2002. — Vol. 9. — P. 146–150.
 20. Nigro G., Neisser U. Point of view in personal memories // *Cognitive Psychology* — 1983. — Vol. 15. — P. 467–482.
 21. Rice H. J., Rubin D. C. Remembering from any angle : The flexibility of visual perspective during retrieval // *Consciousness and Cognition*. — 2011. — Vol. 20. — P. 568–577.

REFERENCES

1. Bolotova O. M. (2017) Spetsifika tehnologiy NLP v roboti z negativnumu ta travmatuchnumu spogadamu(robota z vymushenumy pereselentzyamy, viyskovumy ta uchastnikamy ATO (pervunna travma), spivrobotnikamu dopomizhnuh profesiy(vtorunna travma) [NLP Technologies specifics in work with negative

- and traumatic memories (the work with IDP, ATO combatants, military(primary trauma), responders(secondary trauma)] 39–45, Lviv [in Ukrainian]
2. Bolotova O. M. (2017) Vukorustannya psuchoedukatzii ta technik neuro-lingvustuchnogo programuvannya v roboti z vtoronnum travmatuchnum stresom [Psychoeducation and NLP techniques applying in the work with secondary traumatic stress] 32–35, Kharkiv [in Ukrainian]
 3. Bolotova O. N. (2018)The ThreeLevel Education and First Psychological Aid in the organization of crisis situation assistance./O. N. Bolotova//Science Review Vol.6. — p.24–26
 4. Matematika I kibernetika v ekonomike (1975) [Mathematics and Cybernetics in Economics] Moscow [in Russian]
 5. Neisser U. (1981)Poznanie I realnoct' [Cognition and reality] Moscow [in Russian]
 6. Nurkova V. V. (2006) Pamyat' [Memory] Moscow [in Russian]
 7. Nurkova V. V. (2009) Kulturno-istoricheskii podhod k avtobiographicheskoy pamyati [Cultural and historical approach to autobiographical memory] Moscow [in Russian]
 8. O'Connor J.,Seymour J.(1997) Vvedenie v Neuro-lingvisticheskoe programirovanie [Introducing NLP] Chelyabinsk [in Russian]
 9. Freud Z. Pokryvayuschee vospominanie [Screen memories] [in Russian]
 10. Berntsen D., Rubin D. C. Emotion and vantage point in autobiographical memory//Cognition and Emotion — 2006. Vol.20. — № 8. — P. 1193–1215
 11. Chisholm JD, Chapman CS, Amm M, Bischof WF, Smilek D, et al. (2014) A Cognitive Ethology Study of First- and Third-Person Perspectives. PLoS ONE 9(3): e92696. doi:10.1371/journal.pone.0092696
 12. Conway MA and Pleydell-Pearce CW (2000) The construction of autobiographical memories in the self memory system. Psychological Review,107: 261–288.
 13. Conway M. A.,Williams H. L. Autobiographical Memory. University of Leeds, Leeds, UK — 2008
 14. Dilts R. B., DeLosier J. A.(2000)Encyclopedia of Systemic Neuro-Linguistic Programming and NLP New Coding. — NLP University Press
 15. Esslen M., Metzler S., Pascual-Marqui R., Jancke L. Pre-reflective and reflective self-reference: A spatiotemporal EEG analysis//NeuroImage — 2008. Vol.42. — P. 437–449
 16. Kross E., Ayduk O.,Mischel W. When Asking "Why" Does Not Hurt. Distinguishing Rumination From Reflective Processing of Negative Emotion // Psychological Science — 2005.Vol.16. — № 9. — P. 709–715
 17. Libby, L. K., & Eibach, R. P. (2002). Looking back in time: Self-concept change affects visual perspective in autobiographical memory. Journal of Personality and Social Psychology, 82, 167–179.
 18. Libby L. K., Eibach R. P.,Gilovich T. Here's Looking at Me: The Effect of Memory Perspective on Assessments of Personal Change // Journal of Personality and Social Psychology — 2005.Vol.88. — № 1. — P. 50–62
 19. McIsaac, H. K., & Eich, E. (2002). Vantage point in episodic memory. Psychological Bulletin and Review, 9, 146–150.

20. Nigro, G., & Neisser, U. (1983). Point of view in personal memories. *Cognitive Psychology*, 15, 467– 482.
21. Rice H. J.,Rubin D. C. Remembering from any angle : The flexibility of visual perspective during retrieval//*Consciousness and Cognition* — 2011.Vol.20 — P. 568–577

Болотова О. Н.

аспирантка кафедры дифференциальной и специальной психологии
Одесского национального университета им. И. И. Мечникова

ВИДЫ ПЕРСПЕКТИВ ВОСПОМИНАНИЙ В АВТОБИОГРАФИЧЕСКОЙ ПАМЯТИ

В статье рассмотрены современные психологические исследования видов перспектив в структуре воспоминания автобиографической памяти, раздела долговременной памяти. В автобиографической памяти индивида содержится весь личностно пережитый опыт, закодированный в виде воспоминаний. В структуре воспоминаний автобиографической памяти выделяются два вида перспектив восприятия происходящих событий: перспектива Поле (Field) и перспектива Наблюдатель (Observer). Описаны специфические особенности каждой из позиций восприятия, их влияние на переживание личного опыта индивидом и формирование последующих жизненных стратегий. Представлены возможности применения особенностей перспектив в психокоррекционной работе с последствиями травмирующих событий.

Ключевые слова: автобиографическая память (АП), перспектива воспоминания, перспектива Поля (Field), перспектива Наблюдателя (Observer).

Bolotova O.

PhD student of the department of the Differential and Special
Psychology, Odessa National University named after I. I. Mechnikov

TYPES OF MEMORIAL PERSPECTIVES IN AUTOBIOGRAPHICAL MEMORY

The aim of the present article was to show the results of theoretical analysis of modern studies about two types of perspective in autobiographical personal memories. Autobiographical Memory of a person

contains all memories about events having lived through by oneself personally. Exactly these memories become decisive and supportive for identification of a person, personal goals and strategies for their achievement, self-esteem management, emotional control and personal life-path development. The structure of the memory itself plays significant role in the above mentioned strategies, where two perspectives of a memory perception are stood out: Field perspective and Observer perspective. In memories with Field perspective a person sees the memory of event by one's own eyes and lives through those emotions having felt in the moment of event directly while in the memories with Observer perspective a person has possibility to watch oneself from an external vantage point «from the outside». Depending on the use of the perspective type different characteristics of the memory are available to a person and different perspectives allow to apply a memory for different cognitive goals and not only, moreover the studies demonstrate different activities in brain areas, depending on the use of perspective type. One of the most important distinction feature of perspectives these are real (Field perspective) and reduced (Observer perspective) emotional re-experiencing in the event. The memory with Observer perspective gives to a person significant preferences in analysis of the situation due to the emotional reducing. This gives possibility to use Observer perspective in the correction of negative and traumatic memories. The article emphasizes for further investigation of the autobiographical memory perspectives and their potential important role in the correction of negative and traumatic events consequences.

Key words: autobiographical memory, perspective of a memory, Field perspective, Observer perspective.

Стаття надійшла до редакції 10.04.2019